

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

GYMNÁZIUM TÝN NAD VLTAVOU

Autor: Mgr. Lukáš Boček

Datum: 1.12.2012

Ročník: kvinta

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Tematický okruh: Literární komunikace

Téma: Počátky písemnictví na našem území - vítězství latiny

Klíčová slova: Středověká literatura, latina, počátky česky psaných památek, glosy, kroniky, Kosmas, historiografie, duchovní píseň

Anotace: Prezentace žáky seznamuje se obdobím, kdy na krátkou dobu zvítězila v oblasti literatury na našem území latina. Věnuje se také historiografii a slavné české kronice od Kosmase. Zároveň se materiál zabývá i prvními česky psanými památkami.

Zpracování tohoto DUM bylo financováno z projektu OPVK, výzva 1.5

KRÁTKÉ VÍTĚZSTVÍ LATINY A ROZVOJ ČESKY PSANÉ LITERATURY

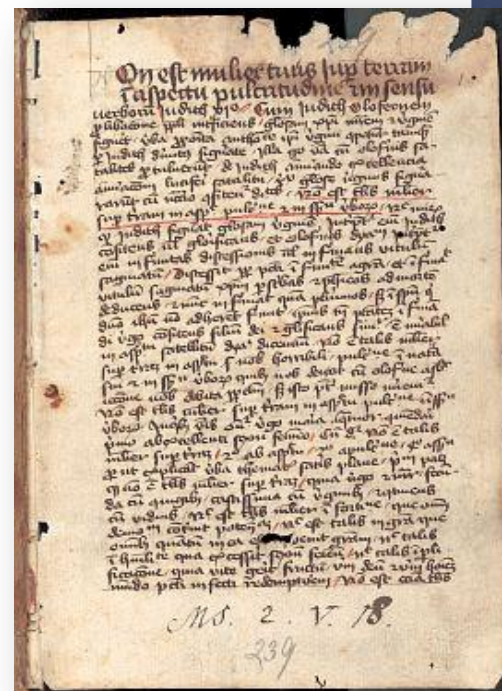
12. - první pol. 13. století

ÚVOD

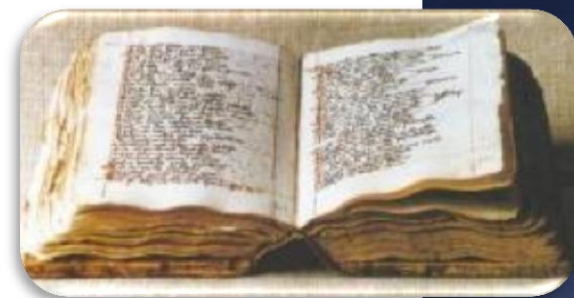
- ◉ ve 12.století je dominantní **latina**
- ◉ přelomem 11./12.století se začínají v latinských, zejména bohoslužebných textech objevovat **české glosy**
- ◉ Co jsou to glosy?
- ◉ Nejstarší z těchto glos obsahují stopy staroslověnštiny
- ◉ Nejvíce se rozvíjí **historiografie** (kroniky)
- ◉ Za období vzniku česky psané literatury se pak považuje přelom 13./14.století.

Poznámka na okraji nebo uvnitř textu, jejímž úkolem je blíže objasnit, okomentovat nebo upřesnit význam určité pasáže či slova.¹

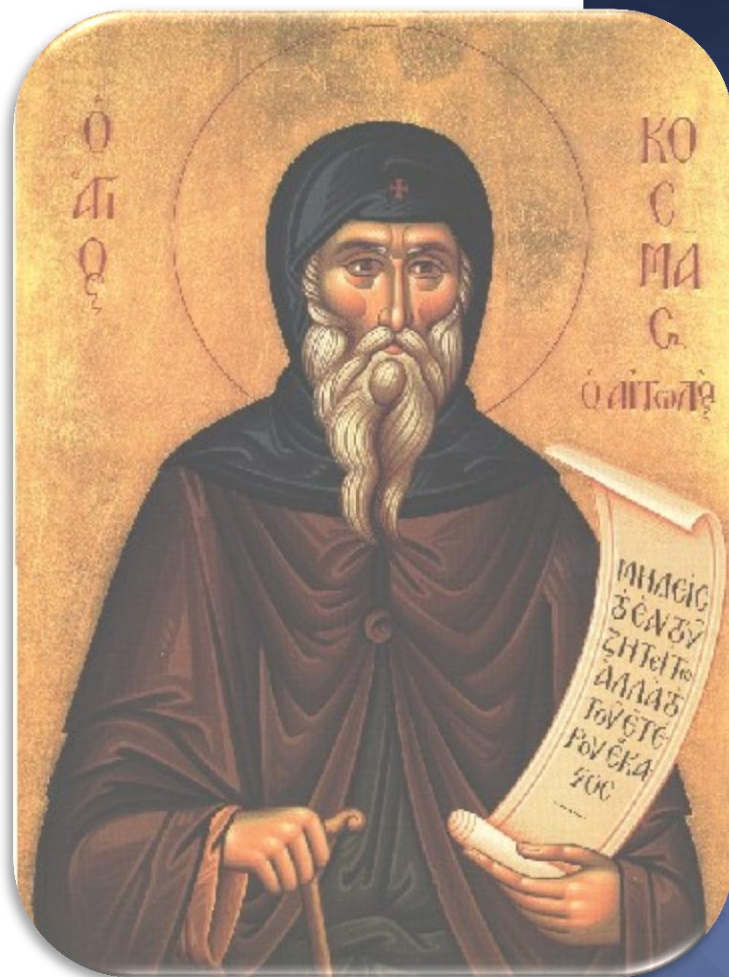
HISTORIOGRAFIE

- ◉ HISTORIOGRAFIE = dějepisectví
- ◉ první náběhy k dějepisectví najdeme už v **legendách**:
 - (typický je synkretismus funkcí - poučná, zábavná
 - cílem zde není psát objektivní historii, ale píše se proto, aby z děl bylo možno čerpat poučení o životě
- ◉ Dějepisná literatura má ve středověku poučovat a bavit → **středověká kronika** se v jistých ohledech blíží povídce, dobrodružnému románu, také plní funkci dnešní žurnalistiky
- ◉ Kronikář často:
 - zdůrazňuje mocenské a majetkové poměry
 - přejímal různé hotové texty (listiny, buly, legendy)
- ◉ Vznikaly různé typy kronik: světové, národní, klášterní...

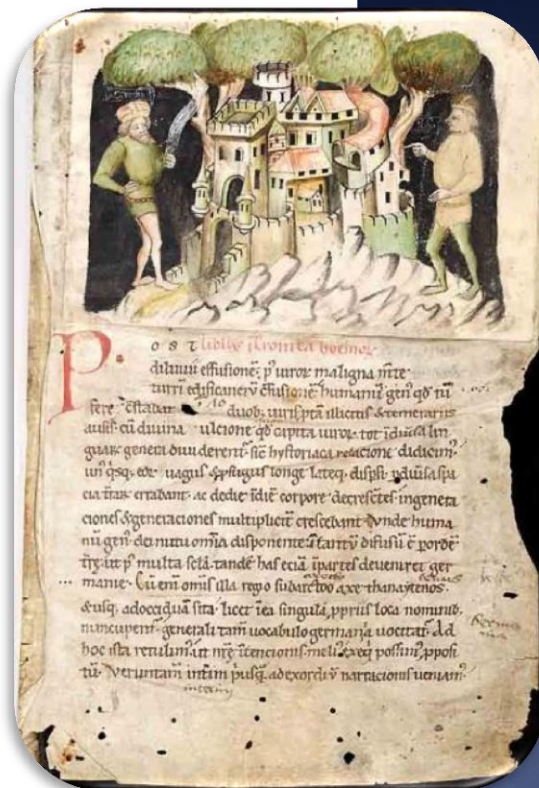
KOSMAS

- ◉ **KOSMAS (1045-1125)**
- ◉ nejvýznamnější kronikář
- ◉ Studoval v belgickém Lutychu
- ◉ Kolem roku 1120 se stal děkanem svatovítské kapituly
- ◉ Na svou dobu byl velmi vzdělaný, dobře se orientoval v soudobém písemnictví, ale i v antické literatuře

KOSMOVA KRONIKA

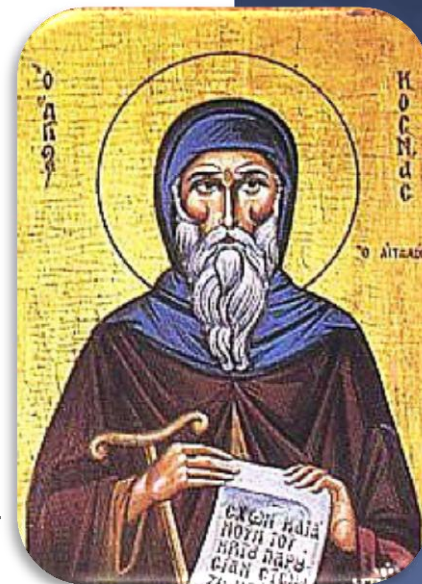
- ◉ Chronica Boëmorum - Kronika česká
- ◉ První česká kronika, ovšem psána latinsky
- ◉ Datace: 1119 - 1125
- ◉ Forma: próza
- ◉ Jazyk: latina
- ◉ Hlavní témata: dějiny českého národa od nejstarších dob po autorovu současnost
- ◉ Kompozice:
 1. Nejstarší příběhy z doby pohanské („bájně vyprávění starců“) - vychází z ústní lidové slovesnosti, dějiny do roku 1038
 2. Vyprávění pamětníků - jde o hodnověrné zprávy svědků, využívá i písemných pramenů, dějiny do roku 1092
 3. Vlastní zážitky Kosmovy - líčí svou současnost

KOSMOVA KRONIKA

◉ Zajímavosti:

- Ačkoliv byl knězem, měl manželku a syna
- Kosmas zamlčuje **staroslověnskou liturgii**
 - Co je to liturgie? **bohoslužba**
- Chybí jakákoliv zmínka o sázavském klášteře
- Jde o **tendenční dílo** - straní katolické církvi, vyzdvihuje úspěchy Přemyslovců (upevnění českého státu a křesťanství)
- V textu se vyskytují **bohemika** - latinská slova jsou nahrazena českými
- Autor je zaujat proti Němcům a Polákům
- Historické nepřesnosti, chybné datace

NEJSTARŠÍ ČESKÉ LIT. PAMÁTKY

◎ Sv. Václave

- 12. století
- Píseň duchovního rázu, 2. nejstarší
- Lidé prosí sv. Václava o smilování, pomoc
- Sv. Václav líčen v podstatě jako rytíř
- V době husitské měla funkci hymny

K poslechu na:

<http://www.youtube.com/watch?v=yWXBG4EVE9w>

*Svatý Václave,
vévodo České země,
kněže náš,
pros za ny Boha,
svatého Ducha!
Kyrieleison!*

*Nebeskét' jest dvorstvo
krásné,
blazě tomu, ktož tam
pójde:
v život věčný,
oheň jasný
svatého Ducha!
Kyrieleison!*

*Pomoci tvé žádámy,
smiluj se nad námi,
utěš smutné,
otžeň vše zlé,
svatý Václave!*

Kyrieleison!

*Maria, matko žádúcie,
tys královna
všemohúcie,
prosiž za ny,
za křesťany, svého syna!
Kristeleison!*

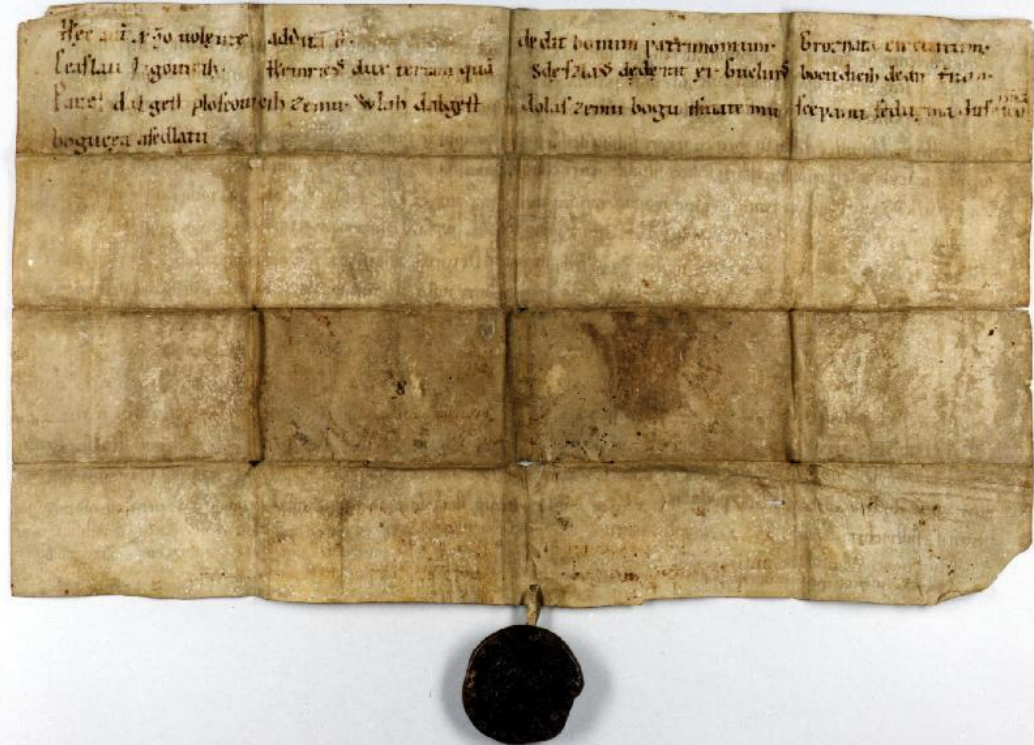
*Ty jsi dědic České země,
rač pomnieti na své
plémě,
nedajž zahynúti
nám i budúcím,
svatý Václave!
Kristeleison!*

NEJSTARŠÍ ČESKÉ LIT. PAMÁTKY

- ◉ 1. česká doložená věta je právníkého rázu
- ◉ Počátek 13. století, primitivní pravopis
- ◉ Zakládající list litoměřické kapituly

Pavel dal jest Ploskovicích
zemu, Vlach dal jest Dolas zemu
Bogu i svatému Ščepánu se
dvěma dušníkoma, Bogučejú a
Sedlatú

ZDROJE OBRÁZKŮ

- ◉ http://www.tvvv.f.cz/kroniky/kronika_A4/kronika_A4.jpg
- ◉ http://nd03.jxs.cz/852/115/a0405f9e8a_67327337_o2.jpg
- ◉ <http://dig.vkol.cz/dig/mi239/preview/0001r.jpg>
- ◉ http://www.osel.cz/_popisky/118_/s_1182864018.jpg
- ◉ <http://www.moje-nazory.estranky.cz/img/picture/384/kosmas---kronikar.jpg>
- ◉ <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fb/Kosmas.jpg/220px-Kosmas.jpg>
- ◉ <http://devian.cz/wp-content/uploads/2010/12/St.-Kosmas.jpg>
- ◉ <http://ces.mkcr.cz/cz/img/5/3/8/p1117.jpg>
- ◉ <http://ff.ujep.cz/kapitula/dejiny.php>
- ◉ http://adwebdesign.ca/a_citarny/images/stories/photo_ruzne/li tomericka_kapitula.jpg
- ◉ http://2.bp.blogspot.com/_ek9gFHiRWsw/SoX9s7aP5xI/AAAAAAAADaQ/5Scm50Hw-NU/s400/Bosch,+Christ+Crowned+with+Thorns.jpg

ZDROJE INFORMACÍ

- 1. Glosa. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2012, 4. 4. 2012 [cit. 2012-12-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Glosa>
- Text písně Svatý Václave: <http://www.cesky-jazyk.cz/citanka/neznamy-autor/svaty-vaclave.html>